

De dorpskerk van Rhoon

1. algemeen

De dorpskerk in Rhoon en het Kasteel van Rhoon zijn de oudste gebouwen in Rhoon. De gotische kerk¹ in de vorm die wij nu kennen is gewijd in 1500. De toren en het koor zijn van een eerdere datum.

de kerk in 1903

2. geschiedenis Rhoon

In 1199 krijgt Biggo van Duvelant, een Zeeuwse edelman, het recht om grienden in te polderen onder Barendrecht. Begonnen werd tegen het land van Poortugaal, wat al drooggelegd was. De nieuwe polder werd Rhoon.

Als dank voor bewezen diensten wordt Rhoon in 1297 door de graaf van Holland verheven tot een "Hooge Heerlijkheid". De Heer van Rhoon mag dan zelf belastingen opleggen en tol heffen, rechtspreken, aangeslibde grond bedijken en benoemingen doen. Hij krijgt ook een zetel in de Staten van Holland. De Heer van Rhoon was dus een invloedrijk persoon.

Tot 1297 mocht de Heer van Rhoon alleen kleine vergrijpen bestraffen.

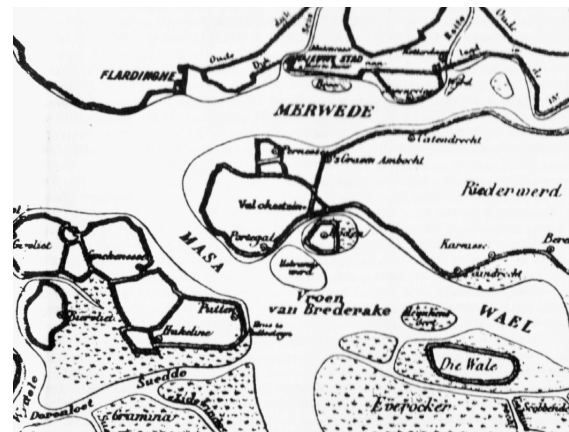
Nadat Rhoon een Hooge Heerlijkheid is geworden moet hij ook zorgen voor een gevangenis: voordien moest hij de misdadigers naar Dordrecht of 's Gravenhage brengen. De toren en de kelders van het Kasteel van Rhoon worden hiervoor gebruikt.

De Gerechtsplaats, waar misdadigers werden terechtgesteld, was op de hoek van de Dorpsdijk en de Rijsdijk (waar nu het beeld van Biggo staat). Hendrick Cornelisz. Keyzer was in 1720 de laatste die hier werd onthoofd.

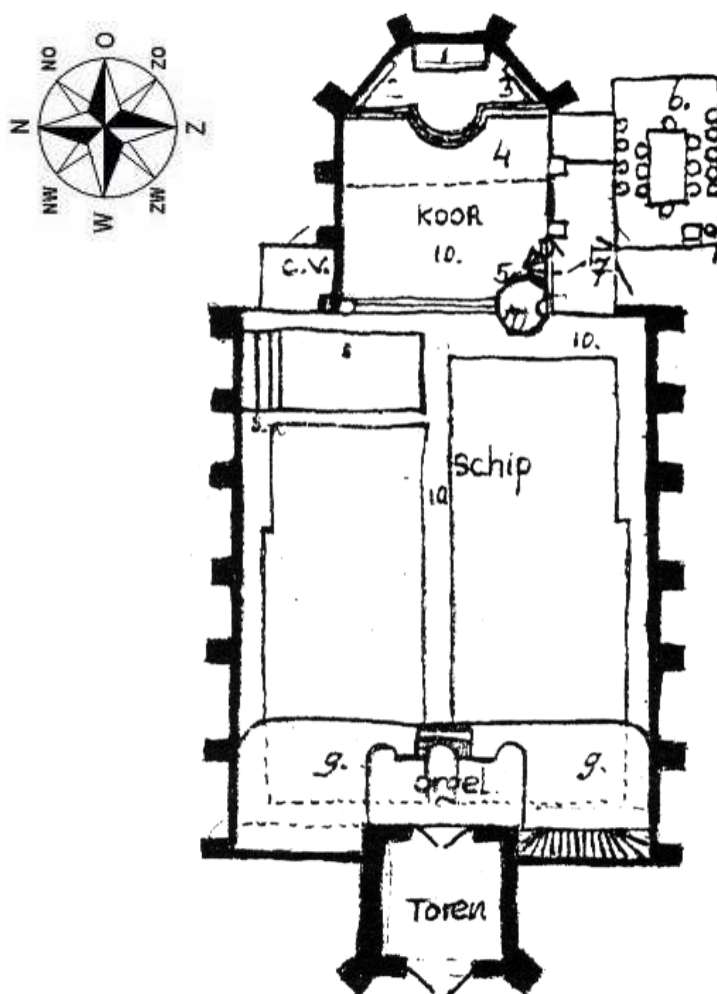
het beeld van Biggo

In de loop der eeuwen werden de polders om Rhoon heen bedijkt. Van tijd tot tijd liepen ze ook weer onder door stormvloeden.

Rhoon, vóór de inpolderingen

Plattegrond van de Kerk

1. = Grafmonument.
2. = Wapen- en rouwbord.
3. = Wapen- en rouwbord.
4. = Ondergrondse Grafkelder.
5. = preekstoel.
6. = Consistorie.
7. = Toilet.
8. = Heerenbank.
9. = Galerij.
10. = Grafzerken.

3. geschiedenis van de kerk

±1200

Biggo van Duvelant sticht een kerkje bij zijn kasteel (boerderij met toren) in de polder Oud-Rhoon.

1428

De polder Nieuw Rhoon is zover droog dat men kan gaan bouwen. Begonnen wordt met een huis en een koor en toren van een kerk.

1500

Door Adriana van Rhoon, zij was abdis (hoofd van een klooster), worden de toren en het koor door middel van een schip met elkaar verbonden. In 1500 wordt de kerk gewijd.

Adriana van Rhoon

1576

Hoewel de Heer van Rhoon rooms-katholiek was, benoemt hij, op verzoek van de burgerij, een dominee voor de kerk. De kerk wordt van zijn beelden ontdaan. Alles wat in de kerk was en nodig voor de eredienst gaat mee naar het Kasteel van Rhoon, waar een kapel wordt ingericht.

1766

Er komen nieuwe ramen in de kerk en het interieur wordt opgeknapt.

1793

Op bevel van de regering en onder invloed van het motto van de Franse Revolutie "Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap", worden van de grafzerken in de kerk de familiewapens weggehakt.

1600-1842

In de kerk wordt schoolles gegeven in de ruimte naast de toren. In 1842 wordt tegenover de kerk een nieuwe school gebouwd.

De ruimte die in de kerk vrijkomt wordt politiepost.

In deze tijd regelt de kerk ook de armenzorgen de ziekenzorg.

1776

De brandweer, die bestond in die tijd uit reservesoldaten, bestelt een nieuwe brandspuit. De brandspuit wordt gestald in de kerk: immers bij brand wordt de klok geluid en kan men direct uitrukken.

1905

Op 1 juni, Hemelvaartsdag, brandt de toren van de kerk af.

1912

De kerktoren wordt gerestaureerd.

1926

Er wordt een galerij in de kerk gebouwd omdat er te weinig zitplaatsen zijn.

1939

Grote restauratie. Het dak wordt vernieuwd.

1981

Het dak wordt opnieuw met leien gedekt. Er wordt dubbel glas voor de glas-in-loodramen gezet.

1992

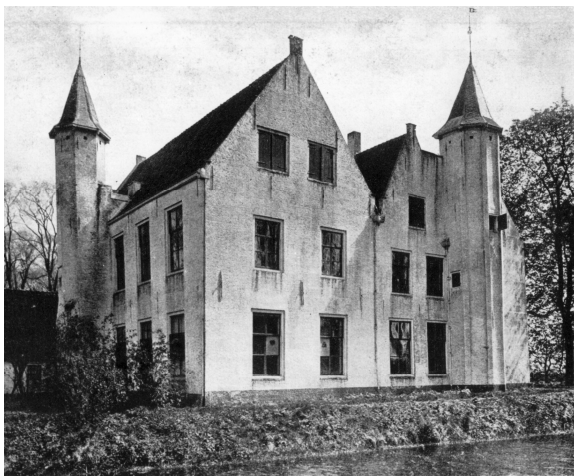
Bij werkzaamheden aan de dakgoten wordt geconstateerd dat in de balken de bonte knaagkever huist. Die eet het hout van binnen op; van buiten is er niets te zien, ook geen zaagsel. Er worden twee zware balken vernieuwd. Het houtwerk wordt behandeld met een gif tegen knaagkevers.

4. het kasteel

In 1199 verkocht de graaf van Holland aangeslibde grond aan rijke mannen, die in ruil "regeermacht" ontvingen over het gebied. Zij werden "Heer", het gebied werd een Heerlijkheid. De Heer was diensten en belastingen verschuldigd aan de graaf en de onderdanen, die in het gebied woonden, waren diensten en belastingen verschuldigd aan de Heer.

Biggo van Duiveland krijgt het recht om een verdedigbaar huis te bouwen. Hieruit blijkt dat hij een belangrijk man was, in ieder geval had hij geld. De graaf had hem nodig bij de bedijking van zijn land dat te lijden had van overstromingen. Een van zijn opvolgers bouwt in 1240 een huis met toren. Het was een verdedigbaar huis met een gracht eromheen en stond waarschijnlijk bij het waaltje achterin het bos bij het huidige kasteel.

In 1373 en in 1421 zijn er grote overstromingen. Mogelijk werden kasteel en kerk enigszins beschermd door een dam (dijk). In 1466 is er in een akte sprake van het huis te Roden (Rhoon) met alle bijgebouwen en hofsteden: het huidige kasteel.

Het kasteel van Rhoon in 1917, westzijde.

In de middeleeuwen wordt het kasteel meerdere malen verbouwd. In 1598 heeft de laatste grote verbouwing plaatsgevonden. Het wordt een buitenplaats in plaats van een verdedigbaar kasteel.

In de 17^e eeuw is de familie Van Duiveland zo verarmd, dat het kasteel verkocht moet worden. De koper is Hans Willem Bentinck, een vriend van stadhouder Willem III. Bentinck verkrijgt met de Heerlijkheid Rhoon een plaats in de Staten van Holland. Hij gaat niet op het kasteel wonen. Hij vertrekt met Willem III naar Engeland en komt nog maar enkele dagen per jaar in Rhoon om te jagen en te vissen.

Hans Willem Bentinck

Tijdens de Franse Tijd verliest de Heer van Rhoon de meeste van zijn voorrechten en de Heerlijkheid verarmt. De familie Bentinck moet zijn bezit verkopen.

In 1830 wordt het kasteel verkocht aan een Rotterdamse reder, Anthony van Hoboken. Ook nu wordt het kasteel niet door de familie bewoond. In 1916 gaat het kasteel over in handen van de familie N.V. van Van Hoboken.

In 1969 wordt een Stichting opgericht om het kasteel voor verval te behoeden. De Stichting koopt in 1971 het kasteel. Van 1973-1975 wordt het kasteel gerestaureerd.

5. de kerktoren

In de vijftiende eeuw wordt een toren gebouwd met klok, wat heel belangrijk was in een tijd dat men zelf geen klok of horloge had. De klok werd geluid voor het morgengebed (7 uur), de noon (12 uur) en voor het avondgebed (6 uur), dan was het werk gedaan. Dit blijft zo tot 1974.

De toren staat los van de kerk tot 1500, als het schip wordt gebouwd.

In 1650 komt er een nieuwe klok in de toren. Volgens Heer Pieter van Duiveland, de patroon van de kerk, moet deze gewijd worden aan de Heilige Maagd. De Kerkenraad van de inmiddels protestantse kerk vindt van niet. Heer Pieter krijgt gelijk, er staat op de klok: Maria Mater Gratiae Mater Misericordiae, wat betekent: Maria, Moeder van Genade, Moeder van Barmhartigheid.

De klok blijft tot de brand van 1905.

Op 1 juni, Hemelvaartsdag, brandt de toren van de kerk af.

brand in de kerktoren 1905

De toren wordt in 1986 door de gemeente gerestaureerd. Scheuren in de steunberen² worden gevoegd. De spits wordt met leien gedekt en met lood bekleed. De windwijzer wordt opnieuw verguld.

Sinds 1798 is de toren eigendom van de gemeente, evenals de luidklok en het uurwerk.

6. de buitenkant

De toren helt een stukje naar voren. Dit komt door de slappe veenlaag in de ondergrond.

Boven de deur is een nisje waar een beeld van de beschermheilige stond (St. Willibrord). Hoger zijn twee restauratie-steentjes te zien van 1766 en 1905.

Links naar de noordmuur in de tweede travee³ zijn een drempel en twee oude stenen ingemetseld. Dit zijn de gebed- en wetstenen (het afslijpsel van de steen zou een remedie tegen de pest, zijn, wetten is je mes of zwaard slijpen). In de voormuur is nog te zien dat er twee ramen waren, Rechts van het schoollokaal en links van de consistorie (4).

7. het interieur

het koor

Het koor is in verhouding tot de kerk eigenlijk te groot. De drie achterste ramen zijn rond 1740 dichtgemetseld om het monument van Hans Willem Bentinck een goede plaats te geven. Bij de restauratie van 1939 is ook de consistorie in stijl aangemetseld. In het koor is het "melaatsenraam". Hierachter, buiten stonden in de middeleeuwen de melaatsen, zodat ze toch de mis konden bijwonen. Via een luikje in het traliewerk kregen ze de hostie na de mis.

het koor

het Bentinck monument

Het monument ter nagedachtenis van Hans Willem Bentinck bevindt zich in het koor. Het is naar een ontwerp van Daniël Marot gemaakt door Pieter de Plas, beeldhouwer te Amsterdam. Het is van marmer.

het Bentinck monument

de preekstoel

De preekstoel is uit de eerste helft van de 17^e eeuw.

de banken

De kerkbanken zijn uit de achttiende eeuw en afkomstig uit een oude kerk in de Zaanstreek.

De Herenbank is uit de eerste helft van de zestiende eeuw.

de borden

De rouwborden in het koor zijn in 1991 gerestaureerd. Op de borden zijn de familiewapens te zien van de familie Bentinck en de families die in- en aangetrouwd waren.

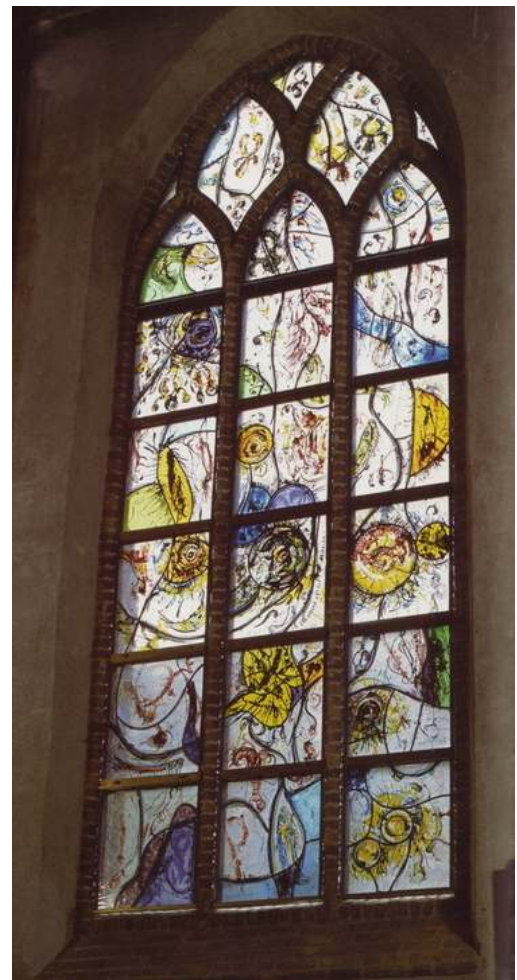
Tegen de oostmuur van het schip hangen twee borden. Links de Tien Geboden en rechts het Onze Vader en de Twaalf artikelen van het geloof. Deze borden zijn in 1944 opnieuw gemaakt door P.C. Selle.

de bijbels

Op de kansel (preekstoel) ligt een bijbel uit 1749 van Nicolaas Goetzee uit Gorinchem. Voor de kansel ligt een bijbel uit 1702 van Pieter en Hendrik Keur uit Dordrecht.

de ramen

In het koor zijn twee gebrandschilderde ramen, allebei ontworpen door Marc Mulders. Het raam aan de rechterkant is gebaseerd op de schepping. Het raam links kreeg als titel Ark van Noach.

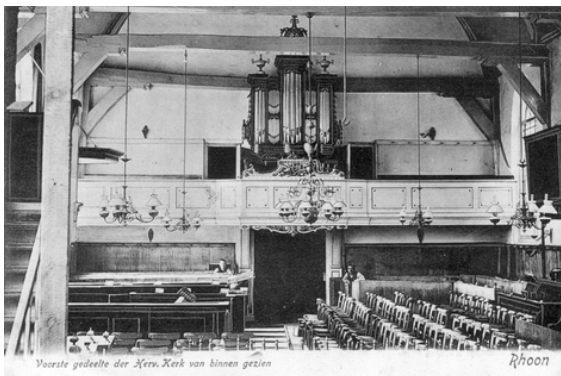

de schepping

het orgel

In 1807 werd besloten dat er een orgel in de kerk moest komen, ondanks gemopper van de burgerij. Er was toen veel armoede. Er wordt een reglement opgesteld voor het orgel en de organist. De organist moest ook 4 mensen, die onderhouden worden door de armenkas les geven. Als de leerlingen goed konden spelen werd de organist ontslagen.

Jongens konden iets verdienen met het orgeltrappen (zodat het orgel lucht heeft om tonen voort te brengen) en het klokluiden.

het orgel in 1903

Het huidige orgel is een Van Vulpen-orgel uit 1972 in een Van de KLEY-kast.

Een kerkorgel wordt bespeeld aan de claviatuur (toetsenbord), bestaande uit twee delen: de manualen (handklavieren) en het pedaal (voetklavier). Met het bovenklavier worden de pijpen van het bovenwerk bespeeld; die van het hoofdwerk met het onderklavier.

Een orgelpijp werkt net als een blokfluit. Onderaan is de blaasopening. Dan komt de voortgeblazen lucht bij een smalle spleet (de kernspleet) en raakt het labium. Dat veroorzaakt trillingen van de lucht. Zo werkt ook een orgelpijp. De pijp neemt de trillingen over. Daardoor worden ze hoorbaar, ze geven een toon. Iedere toon heeft zijn eigen pijp, oftewel: iedere pijp heeft zijn eigen toon. Bij een orgel kunnen meer tonen tegelijk klinken. Dat hangt af

hoeveel toetsen op de claviatuur worden ingedrukt. 54 pijpen vormen samen een register.

het tapijt

Het tapijt op het koor is geknoopt door dames uit de gemeente in 1964. Het tapijt is ontworpen door Frans Nando uit Tilburg. Op het tapijt zijn oude Benedictijnse motieven uitgebeeld, de druiventros en de kelk en de korenaar en het brood.

de grafkelders

In de kerk zijn twee kelders. De oudste kelder is van Van Duiveland-Tromer kelder. Deze is net zo oud als de kerk. Hierin werden de Heren en Vrouwen van Rhoon begraven. In 1766 is de kelder geruimd en in 1780 neemt Isaac Tromer de kelder in gebruik om zijn vrouw Catharina Johanna te begraven.

De andere, grotere kelder is de grafkelder van de familie Bentinck. In 1983 is de kelder geopend. Men trof er twee kisten aan, een grote en een kleinere. Op de grote kist staan de volgende namen:

1. Wilhem Bentinck Junior, 1683
2. Vrouw Anna Villiers, 1688
3. Jannette Benticnk, 1763
4. Willem graaf Bentinck, 1774
5. Christiaan F.A. graaf Bentinck, 1768
6. Maria C. baronesse van tuyl van Serooskerken, 1793.

de grafkelder van de Bentincks

Op de kleine kist is alleen een jaartalplaat 4-10-1889 en de naamplaat van Willem Antoon de Bentinck de Rhoon .....1813.

Er zijn dus zeven stoffelijke resten in deze kelder.

grafzerken

In de kerk liggen 35 grafzerken, klein en groot. In het koor liggen de oudste zerken, die van de familie van Duiveland. De grootste zerk (ook van Nederland) is van Adriana van Roon (van Duiveland) en dateert uit 1520. Zij stierf in 1527.

De grafzerken in het schip zijn allemaal verplaatst en de graven zijn geruimd.

8. Rooms-katholiek/protestants

Tot halverwege de 16^e eeuw was iedereen rooms-katholiek. In Rhoon was (en is er nog steeds) de Willibrord parochie. Wat is nu eigenlijk een parochie?

Letterlijk betekent het een kerkelijke gemeente, een gebied om een bepaalde kerk. In Rhoon was dat de St. Willibrordkerk. Het woord parochie wordt ook gebruikt voor de mensen die in dat gebied wonen en er naar de kerk gaan. In de protestantse kerk spreekt men van gemeente.

De Heren van Rhoon (de familie Van Duiveland) bleven, ook na de Hervorming, rooms-katholiek. Tot aan de Hervorming was de kerk gewijd aan Sint Willibrord.

In 1577 wordt de eerste predikant benoemd. De rooms-katholieke kerk verhuist naar de kerkzaal in het Kasteel van Rhoon.

Hans Willen Bentinck was protestants, maar hij liet de rooms-katholieke mensen de Kerkzaal in het Kasteel

gebruiken. Later liet hij een kleine kerk bouwen op het Rhoonse Veer, waar de meeste rooms-katholieken woonden.

9. woordenlijst

1. kerk - het **schip** (dit onderdeel van het kerkgebouw kreeg zijn naam omdat het op een omgekeerd schip lijkt) of de **beuk** is in de kerkenbouw de langgerekte ruimte in (meestal) west-oostrichting, die aan de oostkant wordt voortgezet door het **koor**.

2. steunbeer of contrefort is een steun voor een muur bestaande uit een zijdelingse verdikking.

3. Een travee is een deel van een gebouw, dat wordt bepaald door twee opvolgende steunpunten in de lengterichting van het gebouw.

4. In protestantse kerken is consistorie de naam van de ruimte waarin de kerkenraad (de ouderlingen en diakenen) vergadert.

Bronnen:

Annemarie van Es: Al eeuwen staat er een kerk
T.A. van der Vlies: De eerste eeuwen van Rhoon
Marc Mulders In opdracht

Wikipedia

Gemeente Spijkenisse: "De Dorpskerk van Spijkenisse", Iespakket over geschiedenis en muziek bestemd voor groep 7 en 8 van de basisschool.